
Krzysztof Trębski

TF Trnavskej univerzity v Trnave (Słowacja)

Bartłomiej Bartnik

Wyższa Szkoła Biznesu NLU w Nowym Sączu

Starzenie się społeczeństwa jako wyzwanie dla zarządzania w polityce społecznej i pracy socjalnej na Słowacji

Wstęp

Według najnowszych danych Urzędu Statystycznego Republiki Słowackiej (2023) kraj ten doświadcza stopniowego, lecz nieubłaganego starzenia się populacji, które objawia się rosnącym udziałem osób starszych w strukturze społecznej oraz spadającym wskaźnikiem urodzeń.

Głównym celem niniejszego artykułu jest wskazanie, w jaki sposób starzenie się społeczeństwa staje się kluczowym wyzwaniem dla instytucji planujących politykę społeczną na Słowacji. Przyjęta metodologia opiera się na analizie demograficznej starzenia się ludności słowackiej oraz jej specyfiki, aby zbadać wyzwania stojące przed projektowaniem interwencji polityki społecznej na poziomie rządowym i lokalnym. Odpowiedzi na te wyzwania muszą bez wątpienia przekładać się na praktykę w pracy socjalnej. Opierając się na ciągłym monitorowaniu zmian zachodzących w grupie seniorów, działania polityki społecznej powinny dążyć do stworzenia optymalnych warunków zaspokajających potrzeby osób starszych, przy jednoczesnym przeciwdziałaniu ich wykluczeniu społecznemu. W ramach tych działań istotne jest budowanie więzi międzypokoleniowych, aby zmniejszać zależność osób

starszych od młodszych oraz promować solidarność międzygeneracyjną. Równie ważne jest wspieranie aktywnego starzenia się i umożliwienie seniorom jak najdłuższego pozostawania pełnoprawnymi członkami społeczności.

Zadaniem polityki społecznej jest również tworzenie warunków sprzyjających niezależności ekonomicznej osób starszych, w tym wydłużanie ich aktywności zawodowej. Możliwe jest to dzięki regulacjom prawnym umożliwiającym kontynuowanie pracy po osiągnięciu wieku emerytalnego oraz zapewniających równy dostęp do rynku pracy (Kleer, 2008), wspieranym przez elastyczne formy zatrudnienia i aktywności społecznej oraz promocję polityki aktywnego starzenia się.

Prognoza demograficzna dla Słowacji

Starzenie się społeczeństwa jest obecnie jednoznacznie postrzegane jako globalny trend demograficzny, który przekształca społeczności na całym świecie („Demographic Change and Ageing”, 2024). Jak podkreśla Światowa Organizacja Zdrowia, wydłużanie się życia stanowi wyzwanie dla wielu narodów i rządów. Według prognoz ludnościowych Eurostatu, Słowacja należy do europejskich krajów o najszybciej starzejącym się społeczeństwie. Rosnąca liczba osób starszych stymuluje rozważania dotyczące demograficznej przyszłości, koniecznej opieki nad szybko starzejącym się społeczeństwem oraz funkcjonowania systemu zabezpieczenia emerytalnego (Kubičková, 1995).

W zasadzie wszystkie prognozy demograficzne dla Słowacji zakładają, że na początku XXI wieku nastąpi wyraźne nasilenie starzenia się społeczeństwa, przy czym po roku 2030 liczba ludności zacznie maleć. W 2018 roku, po raz pierwszy w historii pomiarów, liczba seniorów w wieku 65+ przekroczyła liczbę dzieci do 15. roku życia. Średnie prognozy wskazują, że w 2060 roku na 100 dzieci przypadnie aż 218 seniorów (Bleha, Šprocha, Vaňo, 2018). Obecnie osoby powyżej 65. roku życia stanowią 17% populacji, a w 2060 roku ich liczba niemal się podwoi. Do tego czasu oczekuje się spadku liczby ludności o 5,8%, co odpowiada około 315 000 mieszkańców („Demografická kríza alebo príležitosť?”, 2021). Projekcje wskazują, że trend ten będzie kontynuowany w kolejnych dekadach, co stanowi złożone wyzwanie dla funkcjonowania społeczeństwa.

Na proces starzenia się społeczeństwa nakłada się także efekt emigracji zarobkowej – w ciągu ostatnich 15 lat Słowację opuściło około 300 000 osób, głównie młodych ludzi z wyższym wykształceniem, poniżej 30. roku życia (Eisenchteter, 2022). Najwyższy wskaźnik emigracji odnotowano w powiatach wschodniej Słowacji – w ciągu ostatnich 10 lat wyemigrowało tam około 6% mieszkańców („Návrh Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030”, 2020). Podstawowe znaczenie ma również fakt, że z perspektywy

demograficznej sektor opieki zdrowotnej i usług socjalnych – kluczowy w kontekście starzenia się społeczeństwa – będzie jednym z dwóch najstarszych sektorów w 2035 roku, ze średnią wieku pracowników powyżej 50 lat (Němec i in., 2023).

W roku 2060 Słowacja znajdzie się w gronie krajów UE o najwyższej przewadze seniorów i najwyższym obciążeniu produkcyjnej części populacji. W związku z tym konieczne jest reagowanie polityką publiczną ukierunkowaną na wspieranie wszystkich grup wiekowych i wykorzystanie potencjału ludzi w całym cyklu życia jako podstawy budowania zrównoważonych społeczeństw.

W ekonomicznym ujęciu trendów demograficznych zwykle wykorzystuje się Wskaźnik Obciążenia Ekonomicznego. Określa on udział populacji aktywnej ekonomicznie w stosunku do jej części nieaktywnej. Na Słowacji obecnie na 100 pracujących przypada 60 emerytów. Prognoza mówi jednak, że w 2060 roku na 100 ekonomicznie aktywnych mieszkańców przypadnie już 105 osób nieaktywnych. Zmiana demograficzna spowoduje potrzebę dostosowania rynku pracy i polityki społecznej. W praktyce oznacza to, że starsza populacja z mniejszą siłą roboczą będzie wywierać nieporównywalnie większą presję na budżety publiczne oraz systemy zabezpieczenia społecznego i opieki zdrowotnej. Istotne stają się również wyzwania związane ze wzrostem występowania niepełnosprawności i chorób przewlekłych, z oczywistymi konsekwencjami zarówno z punktu widzenia indywidualnego, jak i ekonomicznego dobrostanu dla całego społeczeństwa (Kluza 2007). Starzenie się społeczeństwa doprowadzi do wzrostu wydatków publicznych na emerytury oraz opiekę i rehabilitację osób starszych. Szacuje się, że łączne koszty starzenia się społeczeństwa osiągną do 2070 roku 26,7% PKB. Słowacja stoi zatem przed wyzwaniami związanymi ze zmniejszaniem się populacji, w tym znacznymi skutkami społecznymi i ekonomicznymi, z negatywnymi konsekwencjami dla systemu zabezpieczenia społecznego i opieki zdrowotnej oraz potrzebą podjęcia bezprecedensowych i kosztownych środków („Návrh Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030”, 2020, s. 10).

Zmiany demograficzne a potrzeba wspierania aktywnego starzenia się (*active ageing*)

W kontekście zmian demograficznych społeczeństwa szczególnie istotne wydaje się wspieranie aktywnego starzenia się oraz przygotowanie do wkroczenia w wiek emerytalny.

W przeszłości kwestiom aktywnego starzenia się nie poświęcano niemal żadnej uwagi. Seniorzy nie byli przyzwyczajeni do myślenia o przygotowaniu się do starości ani do postrzegania starzenia się jako aktywnej części swojego

życia. Oczekiwano raczej, że starość będzie czasem pasywnego spędzania wolnego czasu. Dziś starsze pokolenie, świadome obecnych tendencji, dąży do pomyślnego, aktywnego starzenia się. Tym samym akcentuje trzy kluczowe obszary życia, mające na celu optymalizację jakości życia: zdrowie, niezależność i produktywność (Dragon, 2011). W tej koncepcji proces starzenia się społeczeństwa jest bezpośrednio powiązany z aktywnością zawodową i społeczną osób starszych, która umożliwia włączenie do sieci i relacji społecznych (Matoušek i in., 2003). Pozytywny wpływ na aktywne starzenie się i poprawę jakości życia seniorów może mieć również samo przygotowanie się do emerytury (Kubíčková, 1995), które zmierza do stworzenia warunków do stopniowego skracania czasu pracy oraz akceptacji zmian w statucie socjalnym emeryta. Z tym związane jest również tworzenie lepszych możliwości na rynku pracy dla starszych obywateli, którzy jeszcze mogą i chcą pracować, oraz tworzenie systemów podnoszenia i zmiany kwalifikacji przez całe życie, odpowiedniego zabezpieczenia społecznego, wzmocnienia wolontariatu i aktywnego uczestnictwa w życiu rodzinnym i społecznym.

W literaturze przedmiotu można znaleźć wiele definicji aktywnego starzenia się. Dwie z nich zasługują na szczególną uwagę. Pierwsza, pochodząca z 2002 roku, to definicja Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), która opisuje aktywne starzenie się (*active ageing*) jako proces optymalizacji możliwości w zakresie zdrowia, uczestnictwa i bezpieczeństwa, mający na celu poprawę jakości życia ludzi w podeszłym wieku („Active Ageing: A Policy Framework”, 2002, s. 12). Druga została stworzona przez grupę ekspertów ds. aktywnego starzenia się Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ (UNECE), która opracowała Indeks Aktywnego Starzenia się jako narzędzie dla państw członkowskich UE do monitorowania postępów w odpowiednich politykach krajowych.

Według ekspertów z Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ („Active Ageing Index”, 2014; „Analytical Report”, 2015), aktywne starzenie się odnosi się do sytuacji, w której osoby starsze nadal uczestniczą w formalnym rynku pracy i angażują się w inne, nieodpłatne produktywne działania, takie jak opieka nad członkami rodziny czy wolontariat, a także prowadzą zdrowe, niezależne i bezpieczne życie.

Koncepcję udanego starzenia się, porządkując definicje obecne w literaturze, analizowała Ann Bowling (2007), wyróżniając pięć kluczowych obszarów, z których każdy charakteryzuje się dominującą kategorią. Pierwszym z nich jest obszar funkcjonowania społecznego, obejmujący zaangażowanie społeczne, role społeczne, uczestnictwo i aktywność, kontakty społeczne oraz wymianę społeczną, czyli pozytywne relacje z innymi. Podkreśla się, że te zmienne są silnie powiązane z lepszym zdrowiem, zarówno fizycznym, jak i psychicznym. Kolejnym aspektem jest zadowolenie z życia, które wyraża się dobrostanem jednostki w jej otoczeniu. Trzeci obszar dotyczy zasobów

mentalnych, obejmujących posiadanie środków do osobistego wzrostu, kreatywności, efektywności, autonomii, niezależności, skutecznych strategii radzenia sobie, posiadania celu życiowego oraz poczucia własnej wartości, czyli przekonania o byciu potrzebnym i użytecznym dla innych. Czwarte podejście stanowi perspektywa biomedyczna, definiująca udane starzenie się poprzez optymalizację długości życia przy jednoczesnej minimalizacji dysfunkcji fizycznych i psychicznych, braku niepełnosprawności lub chorób przewlekłych i czynników ryzyka, a także ich skutecznej profilaktyce, zachowaniu wysokiego stopnia niezależności w funkcjonowaniu fizycznym oraz dobrego poziomu funkcji poznawczych i mentalnych. Ostatnim, ale równie istotnym aspektem jest postrzeganie udanego starzenia się, którego kryteria są subiektywnie ustalane przez same osoby starsze. Uwzględnienie tego w badaniach jest kluczowe, ponieważ zapewnia, że społecznie istotne modele tworzone przez ekspertów bazują na wartościach przeciętnych ludzi, minimalizując ryzyko, iż definicje udanego starzenia się będą odzwierciedlać jedynie nurty społeczno-kulturowych oczekiwań wobec seniorów.

Dokument „Europa 2020”, w którym Komisja Europejska wyznaczyła strategię wzrostu gospodarczego Unii Europejskiej („Europa 2020”, 2010), podkreśla, że osiągnięcie zrównoważonego rozwoju gospodarczego nie będzie możliwe bez stosowania zasad aktywnego starzenia się i solidarności międzypokoleniowej. Z jednej strony koncepcja aktywnego starzenia się zachęca do tworzenia warunków wzmacniających udział osób starszych w rynku pracy, w tym do wydłużania aktywności zawodowej do późniejszego wieku. Z drugiej strony postuluje wymóg ich większego uczestnictwa w innych obszarach – czy to poprzez udział w życiu rodzinnym, w życiu gminy czy społeczności sąsiedzkiej, czy też poprzez zaangażowanie w sprawy obywatelskie i polityczne. Koncepcja aktywnego starzenia się jest zatem wielowymiarowa: obejmuje ciągłą obecność nie tylko w sferze ekonomicznej, ale także obywatelskiej i rodzinnej (Sedláková, 2010, s. 16–17). Również osoby starsze na emeryturze, chore lub z niepełnosprawnościami mogą pozostać aktywnymi członkami swojej społeczności czy pomocnikami dla krewnych, przyjaciół, gminy i szerszego społeczeństwa (Bútorová i in., 2013, s. 9).

Wspieranie aktywnego starzenia się opiera się na zasadach poszanowania godności (ochrona przed złym traktowaniem), równego traktowania (niedyskryminacji), równości płci, niezależności (prawo do pozostania jak najdłużej w środowisku domowym), samorealizacji, solidarności, subsydiarności (konkretną odpowiedzialność ma przejąć ten szczebel udzielania pomocy, który jest do tego najlepiej przystosowany – krajowy, regionalny, lokalny, społeczny, rodzinny), zatrudnienia i opieki (np. prawo do dostępnej opieki oraz prawo opiekunów do odpowiedniej ochrony socjalnej i wynagrodzenia). Należy stale wspierać fachową dyskusję w społeczeństwie oraz inwestować w profilaktykę i rehabilitację. Kroki te obserwujemy w większości krajów

europejskich poprzez programy, które uwzględniają procedury w zakresie podnoszenia świadomości, multidyscyplinarne usługi profilaktyczne i rehabilitacyjne w społeczności (np. lokalne przychodnie zdrowia, wizyty domowe), nacisk na zarządzanie chorobami przewlekłymi oraz programy aktywizacji seniorów.

Wyniki badania Eurobarometru o dyskryminacji („Discrimination in the EU”, 2019) wykazały, że seniorzy należą do najbardziej wrażliwych grup ludności, zarówno ogólnie, jak i w obszarze złego traktowania w przestrzeni publicznej, na rynku pracy, w obszarze bezprawnego postępowania, jak również w egzekwowaniu prawa. Z badania wynika, że za najpowszechniejszą formę dyskryminacji Słowacy uważają właśnie starszy wiek (50% respondentów), co potwierdza aktualność prewencji ageizmu, potrzebę wspierania aktywnego starzenia się, przełamywania stereotypów związanych ze starszymi ludźmi, pozytywnego informowania o wkładzie i znaczeniu osób starszych dla gospodarki i rodziny oraz poprawy wizerunku seniorów w społeczeństwie. W ten obraz wpisuje się również troska o podnoszenie jakości, trwałości i dostępności usług socjalnych oraz systemu długoterminowej opieki, jako odpowiedzi na stale rosnące potrzeby starszych osób niesamodzielnych, w celu wspierania ich jak najdłuższego pozostania w naturalnym środowisku rodzinnym i prowadzenia niezależnego życia. Mając to na uwadze, obecnie planuje się rozpoczęcie procesu deinstytucjonalizacji usług socjalnych i opieki zastępczej na Słowacji. Powodzenie tego procesu zależy również od stworzenia adekwatnych środowiskowych usług socjalnych, w tym wsparcia pozostania seniorów w domu z wykorzystaniem technologii informacyjnych oraz ambulatoryjnych usług socjalnych.

Starzenie się społeczeństwa jako wyzwanie dla polityki społecznej na Słowacji

Starzenie się społeczeństwa generuje szereg wyzwań dla polityki społecznej Słowacji, które wymagają kompleksowych i przemyślanych odpowiedzi i dotyczą:

1. **Systemu emerytalnego.** Wzrost liczby emerytów w stosunku do osób pracujących stwarza ogromną presję na system emerytalny. Prognozy Eurostatu („Návrh Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030”, 2020) wskazują, że stosunek liczby ludności w wieku poprodukcyjnym do produkcyjnego na Słowacji zmieni się z około 1:4,1 obecnie do około 1:3 w 2030 roku, a ta tendencja będzie się pogłębiać wraz z upływem czasu. Taka zmiana demograficzna może prowadzić do niewydolności finansowej systemu emerytalnego i konieczności podjęcia trudnych

decyzji dotyczących wieku emerytalnego, wysokości świadczeń oraz źródeł finansowania (Kot, 2015, s. 18).

2. **Opieki zdrowotnej i długoterminowej.** Starzejące się społeczeństwo generuje zwiększone zapotrzebowanie na usługi opieki zdrowotnej i długoterminowej. Wzrost zachorowalności na choroby przewlekłe i niepełnosprawność związany z wiekiem wymaga rozbudowy infrastruktury opiekuńczej, zwiększenia liczby personelu medycznego i opiekuńczego oraz zapewnienia odpowiedniego finansowania tych usług (Topinková, 2010, s. 15). Sektor opieki zdrowotnej i usług społecznych na Słowacji będzie również jednym z najstarszych sektorów pod względem wieku pracowników już w 2035 roku, co dodatkowo komplikuje sytuację kadrową.
3. **Rynku pracy.** Spadek liczby osób w wieku produkcyjnym i wzrost liczby emerytów prowadzi do zmniejszenia zasobów siły roboczej. Może to negatywnie wpłynąć na wzrost gospodarczy i konkurencyjność kraju. Polityka społeczna musi zatem koncentrować się na aktywizacji zawodowej osób starszych, wspieraniu kształcenia ustawicznego oraz integracji imigrantów na rynku pracy (Szatur-Jaworska, 2016). Dodatkowym czynnikiem komplikującym sytuację na słowackim rynku pracy jest emigracja zarobkowa młodych, wykształconych osób („Návrh Vízje a stratégije rozvoja Slovenska do roku 2030”, 2020).
4. **Integracji społecznej osób starszych.** Polityka społeczna powinna dążyć do zapewnienia aktywnego i godnego starzenia się (Cichoracki, 2012). Oznacza to wspieranie udziału osób starszych w życiu społecznym, zwalczanie stereotypów i dyskryminacji ze względu na wiek (ageizmu) oraz tworzenie warunków do ich samorealizacji i rozwoju (Bernard, Scharf, 2007). Istotną odpowiedzią na starzenie się społeczeństwa są usługi opieki formalnej (instytucjonalnej i domowej), świadczone przez:
 - **Domy opieki dla seniorów (Domovy dôchodcov).** Są to placówki całodobowej opieki, przeznaczone dla osób, które nie są w stanie samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu. Wyróżnia się domy publiczne (prowadzone przez samorządy regionalne i lokalne) oraz prywatne, które często oferują wyższy standard usług, ale są znacznie droższe.
 - **Specjalistyczne ośrodki (Zariadenia pre seniorov).** Placówki te zapewniają opiekę osobom z konkretnymi, często poważnymi schorzeniami, takimi jak demencja czy choroba Alzheimera. Ich celem jest zapewnienie specjalistycznej pomocy, której rodziny często nie są w stanie samodzielnie świadczyć.
 - **Domy opieki dziennej (Denné centrá).** Są to ośrodki, w których seniorzy mogą spędzać część dnia, uczestniczyć w zajęciach, mieć

zapewnione posiłki i kontakty społeczne. Jest to forma wsparcia, która pozwala seniorom pozostawać w swoich domach, odciążając jednocześnie ich rodziny w ciągu dnia.

- **Usługi opieki domowej (Domáca opatrovatel'ská služba).** Opiekunowie, często zatrudnieni przez samorządy, odwiedzają seniorów w ich domach, aby pomagać w codziennych czynnościach, takich jak sprząatanie, gotowanie, zakupy czy higiena osobista. Ta forma opieki jest na Słowacji stosunkowo dobrze rozwinięta i pozwala wielu osobom starszym na dłuższe pozostawanie we własnym środowisku.

Istotnym wyzwaniem stojącym przed opieką społeczną na Słowacji jest zintegrowanie usług opieki formalnej i nieformalnej, co odbywa się poprzez:

- **Zasiłki i świadczenia pieniężne.** Słowacki system opieki społecznej w dużym stopniu polega na opiece świadczonej przez członków rodziny (opiekunowie nieformalni). Państwo wspiera te osoby, wypłacając im specjalne zasiłki, które mają zrekompensować część kosztów lub utraconych zarobków. Ma to zachęcić rodziny do opieki nad bliskimi i w konsekwencji odciążyć system opieki formalnej.
- **Usługi uzupełniające.** Rodzinni opiekunowie mogą korzystać ze wsparcia w postaci tymczasowej opieki w placówkach (opieka wychowawcza), co daje im czas na odpoczynek i regenerację sił.

Słowacja podejmuje pewne kroki w celu złagodzenia negatywnych skutków starzenia się społeczeństwa. Ministerstwo Inwestycji, Rozwoju Regionalnego i Informatyzacji Republiki Słowackiej w dokumencie „Wizja i strategia rozwoju Słowacji do 2030 roku” („Návrh Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030”, 2020) zdefiniowało starzenie się populacji jako jedno z kluczowych wyzwań i zaproponowało szereg działań w obszarach takich jak system emerytalny, opieka zdrowotna, rynek pracy i integracja społeczna. Jednakże, jak wskazują analizy (Bleha, Šprocha, Vaňo, 2018), skala i tempo starzenia się społeczeństwa Słowacji wymagają bardziej zdecydowanych i kompleksowych działań. Konieczne jest przeprowadzenie reform strukturalnych w systemie emerytalnym i opieki zdrowotnej, inwestowanie w kształcenie ustawiczne i aktywizację zawodową, a także promowanie pozytywnego wizerunku starości i aktywnego uczestnictwa osób starszych w życiu społecznym.

Słowacja wciąż boryka się z problemami takimi jak niedobór wykwalifikowanego personelu, brak infrastruktury oraz fragmentacja systemu opieki (brak pełnej integracji usług społecznych i zdrowotnych). Prognozy demograficzne wskazują, że bez znaczących reform, zwłaszcza w zakresie opieki długoterminowej, system może nie być w stanie sprostać przyszłym potrzebom starzejącego się społeczeństwa.

Zakończenie

Słowacja, podobnie jak wiele innych krajów, stoi obecnie przed jednym z najważniejszych problemów strukturalnych, jakim są przemiany demograficzne prowadzące do starzenia się społeczeństwa, co stanowi fundamentalne wyzwanie zarówno dla obszarów pracy społecznej, jak i polityki społecznej państwa (Kilian, 2010). Wydłużenie trwania życia ludzkiego generuje istotne konsekwencje dla gospodarki narodowej oraz systemu opieki zdrowotnej, manifestując się przede wszystkim wzrostem obciążenia budżetu państwa, presją na rynek pracy oraz wpływem na dynamikę wzrostu gospodarczego. Starzenie się ludności wiąże się z koniecznością sprostania zadaniom obciążającym finanse publiczne, bowiem utrzymanie licznej populacji seniorów przez zmniejszającą się grupę młodszych osób w wieku produkcyjnym niesie ryzyko konfliktów międzypokoleniowych. Zjawisko to należy zatem postrzegać przede wszystkim jako istotne wyzwanie dla systemu pomocy społecznej i ochrony zdrowia, choć jednocześnie stanowi ono osiągnięcie cywilizacyjne, a potencjał seniorów pozostaje wciąż niedostatecznie wykorzystanym zasobem dla społeczeństwa i państwa (Baranowska, 2013). W tym kontekście niezwykle ważne jest przygotowanie seniorów do przejścia na emeryturę oraz promocja aktywnego starzenia się (*active ageing*), co może łagodzić negatywne skutki postępującego starzenia się społeczeństwa.

Obecny, dynamiczny proces starzenia się ludności, będący rezultatem spadającej liczby urodzeń i wydłużającej się średniej długości życia, wymaga priorytetowego traktowania w ramach polityki społecznej i pracy socjalnej, z uwzględnieniem wielowymiarowości tego zjawiska oraz wyodrębnienia specjalnych rozwiązań, które pomogą społeczeństwu zaadaptować się do aktualnych zmian demograficznych (Kilian, 2010). Stworzenie wszechstronnego systemu zaspokajania potrzeb osób starszych, który jednocześnie angażuje ich potencjał i przyczynia się do poprawy jakości ich życia, przełoży się na podniesienie poziomu życia całego społeczeństwa. Zadaniem polityki społecznej, systemu opieki socjalnej oraz systemów ubezpieczeń zdrowotnych i emerytalnych jest już nie tylko zapewnienie sprawnego funkcjonowania starzejącego się społeczeństwa, lecz przede wszystkim aktywne wychodzenie naprzeciw oczekiwaniom osób starszych.

Bibliografia

„Active Ageing Index 2014: Analytical Report”. Report prepared by Asghar Zaidi of Centre for Research on Ageing, University of Southampton and David Stanton, under contract with United Nations Economic Commission for Europe (Geneva), co-funded by the European Commission's Directorate General for Employment, Social Affairs and Inclusion (Brussels). 2015. UNECE/European

- Commission. <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=15852&langId=en>, dostęp: 23.05.2025.
- „Active Ageing: A Policy Framework. A contribution of the World Health Organization to the Second United Nations World Assembly on Ageing”. (2002). WHO. Madrid: WHO. http://whqlibdoc.who.int/hq/2002/who_nmh_nph_02.8.pdf, dostęp: 23.05.2025.
- „Demografická kríza alebo príležitosť?”. Aktuality.sk. (2021). <https://www.aktuality.sk/clanok/vkz7051/demograficka-kriza-alebo-prilezitost/>, dostęp: 19.05.2025.
- „Demographic change and ageing”. (2024). EUROSTAT. <https://ec.europa.eu/eurostat>, dostęp: 19.05.2025.
- „Discrimination in the EU”. (2019). Special Eurobarometer 493. http://data.europa.eu/88u/dataset/S2251_91_4_493_ENG, dostęp: 23.05.2025.
- „Europa 2020”. Strategia Unii Europejskiej. (2010). Komisja Europejska. http://ec.europa.eu/europe2020/index_sk.htm, dostęp: 26.05.2025.
- „Návrh Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030 – dlhodobá stratégia udržateľného rozvoja Slovenskej republiky – Slovensko 2030 – nové znenie”. Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatiky SR. (2020). <https://mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2021/01/Slovensko-2030.pdf>, dostęp: 23.05.2025.
- „Slovenské kraje sa pripravujú na starnúcu populáciu, pomáhajú eurofondy”. (2023). EURACTIV. <https://euractiv.sk/section/socialne-inkluzie/news/slovenske-kraje-sa-pripravuju-na-starnucu-populaciju-pomahaju-eurofondy/>, dostęp: 19.05.2025.
- Baranowska, A. (2013). Starzenie się społeczeństwa i związane z tym konsekwencje – perspektywa socjologiczna. W: A. Baranowska, E. Kościńska, K.M. Wasilewska-Ostrowska (red.), *Spółeczny wymiar życia i aktywności osób starszych*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 45–60.
- Bernard, M., Scharf, T. (red.). (2007). *Critical Perspectives on Ageing Societies*. Bristol: The Policy Press.
- Bleha, B., Šprocha, B., Vaňo, B. (2018). *Prognóza obyvateľstva Slovenska do roku 2060. Revízia poznatkov a predpokladov v kontexte pokračujúcej transformácie*. Bratislava: INFOSTAT.
- Bowling, A. (2007). Aspiration for Older Age in the 21st Century: What is Successful Aging? *International Journal of Aging and Human Development*, 64, 263–297.
- Bútorová, Z. i in. (2013). *Štvrtý rozmer tretieho veku. Desať kapitol o aktívnom starnutí*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky.
- Cichoracki, M. (2012). Zmiany demograficzne w państwach Unii Europejskiej a wzrost politycznego znaczenia osób w wieku poprodukcyjnym. *Unia Europejska – Perspektywy Społeczno-Ekonomiczne*, 4, 38–45.
- Eisenchteter, J. (2022). Slovakia Faces Tough Choices as Youth Continues to Leave. *Balkan Insight*. <https://balkaninsight.com/2022/11/17/slovakia-faces-tough-choices-as-youth-continues-to-leave/>, dostęp: 19.05.2025.
- Kilian, M. (2010). Starzenie się społeczeństw wyzwaniem dla współczesnego świata. *Praca Socjalna*, 25, 21–34.

- Kleer, J. (2008). *Konsekwencje ekonomiczne i społeczne starzenia się społeczeństwa*. Warszawa: Polska Akademia Nauk, Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus”.
- Kluza, S. (2007). Makroekonomiczne konsekwencje procesów demograficznych. W: S. Kluza, K. Plotzke, Z. Sirojć (red.), *Procesy demograficzne a kapitał społeczny*. Warszawa: Uczelnia Warszawska im. Marii Skłodowskiej-Curie.
- Kot, S.M. (2015). Systemy emerytalne w Europie Środkowo-Wschodniej wobec wyzwań demograficznych. *Polityka Społeczna*, 5–6, 16–21.
- Kubíčková, M. (1995). *Stáří jako životní šance: psychologické a zdravotní aspekty harmonického stárnutí*. Praha: Onyx.
- Matoušek, O. i in. (2003). *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál.
- Němec, M. i in. (2023). *Podpora aktívneho starnutia a podpora striebornej ekonomiky v kontexte globálnych zmien a starnutia obyvateľstva Slovenska*. Bratislava: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. https://www.kozsr.sk/wp-content/uploads/2023/12/AV21_Podpora-aktivneho-starnutia_sablona.pdf, dostęp: 26.05.2025.
- Sedláková, D. (2010). Zdravotnícke systémy a dlhodobá starostlivosť o starších ľudí z pohľadu Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO). W: K. Repková i in. (red.), *Dlhodobá starostlivosť o starších ľudí na Slovensku a v Európe (1): Neformálna starostlivosť. Kvalita*. Bratislava: IVPR, 16–17.
- Szatur-Jaworska, B. (2016). Polityka społeczna wobec starzenia się ludności – propozycja konceptualizacji pojęcia. *Studia Oeconomica Posnaniensia*, 9, 7–27.
- Topinková, E. (2010). Stárnutí populace a potřeba dlouhodobé péče. *Sociální práce / Sociální práce*, 10, 5–19.

The Ageing Society as a Management Challenge for Social Policy and Social Work in Slovakia

Abstract

The phenomenon of ageing in developed societies is one of the most significant demographic trends, bringing economic, social and cultural consequences. The extension of average life expectancy, although a civilisational achievement, presents nations and governments with challenges related to demographic futures, the necessity of providing care for ageing populations, and the stability of pension systems. Societal ageing also poses a key management challenge for social policy and social work, which is particularly visible in the case of Slovakia. According to the latest statistical data, Slovakia is undergoing an inevitable ageing process characterised by declining birth rates and a growing share of older people, representing a serious challenge primarily for social policy and social work. The article analyses this phenomenon from a Slovak perspective, highlighting the need for continuous monitoring of dynamic changes within the senior population to create conditions that effectively meet their needs while simultaneously preventing social exclusion. A methodological analysis of statistical data confirms the irreversibility of the ageing process and underscores the necessity of building and strengthening intergenerational relations, as well as promoting solidarity, to reduce the risk of seniors' dependence on younger generations. Social policy measures should focus on supporting older adults in addressing

age-specific problems, ensuring them a dignified and active old age, and enabling full participation in social life. The promotion of an active ageing policy is essential in this context to mitigate the negative effects of societal ageing and fully utilise the potential of older people.

Keywords: societal ageing in Slovakia, management in social policy, social work, active ageing

Doc. ThLic. Krzysztof Trębski PhD.

TF Trnavskej univerzity v Trnave (Słowacja)

e-mail: krzysztofadam.trebski@truni.sk

ORCID: 0000-0003-0115-5787

dr Bartłomiej Bartnik

Wyższa Szkoła Biznesu NLU w Nowym Sączu

e-mail: bartlomiej.bartnik@vp.pl

ORCID: 0000-0003-2370-3326